

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 45

ISSN 1211-7250

ISBN 80-86023-64-8

1211-7250

BRNO 2004

3001-

9395458

PŘEHLED VÝZKUMŮ 45

- Vydává: Archeologický ústav AV ČR Brno
Královopolská 147, 612 00 Brno
E-mail: infor@iabrno.cz
- Odpovědný redaktor: doc. PhDr. Jaroslav Tejral, DrSc.
- Redakce a příprava pro tisk: Ing. Petr Škrdla, PhD., Mgr. Balázs Komoróczy, PhDr. Lubomír Šebela, CSc.,
PhDr. Rudolf Procházka, CSc., PhDr. Jiří Doležel, Dana Gregorová, Alice Del
Maschio
- Na titulním listě: Jeskyně Švédův stůl. Foto Jiří A. Svoboda
- Tisk: Bekros
- Náklad: 400 ks

© 2004 by the Authors.

All rights reserved.

AÚ AV ČR Brno, Královopolská 147, 612 00

Resumé

Zlín (Kat. Malenovice, Bez. Zlín), „Mezicestí“. Frühes Mittelalter – Mittlere Burgwallzeit. Rettungsgrabung.

ZNOJMO (okr. Znojmo)

V roce 2003 provedla znojemská pobočka ÚAPP Brno 8 pozitivních záchranných archeologických výzkumů, z nichž 6 bylo v prostoru historického jádra města a 2 v areálech klášterů před městskými hradbami (špitální kostel sv. Alžběty a areál kláštera Louka).

Ul. Horní Česká 15. Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

Při výstavbě výtahu v prostoru dvorního traktu budovy speciální školy v listopadu 2003 (obr. 45:1) se podařilo zachytit průběh středověké zdi a stratigrafickou sekvenci novověkých vrstev. V nich se nacházely i části druhotně přemístěných středověkých vrstev, které můžeme podle keramického materiálu datovat do průběhu 14. století.

Obr. 53. Znojmo. Výřez z plánu města z roku 1815 s vyznačením jednotlivých pozitivních akcí. 1 – ul. Horní Česká 15, 2 – ul. Dolní Česká 15, 3 – kostel sv. Alžběty, 4 – kostel sv. Mikuláše – krypta, 5 – Václavské náměstí 3, 6 – ul. Obroková 10, 7 – ul. Obroková 19.

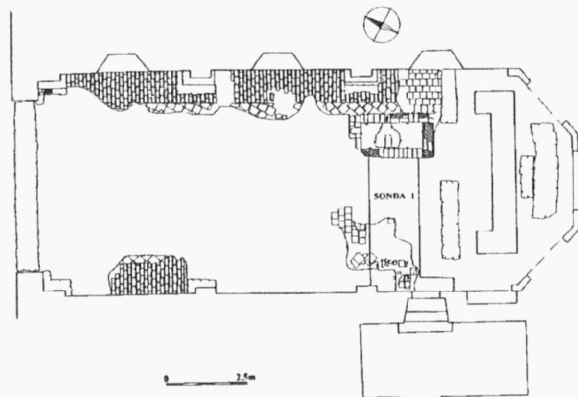
Znojmo. Ausschnitt aus dem Plan der Stadt aus dem Jahre 1815. 1 – Horní Česká Str. 15, 2 – Dolní Česká Str. 15, 3 – Elisabethkirche, 4 – Nikolaikirche – Krypta, 5 – Václavské Platz 3, 6 – Obroková Str. 10, 7 – Obroková Str. 19.

Ul. Dolní Česká 12. Středověk. Město. Záchranný výzkum.

Při výstavbě plynovodní přípojky pro čtyři byty se podařilo ve dvorním traktu budovy zdokumentovat zbytky středověkých vrstev s materiálem 13.–14. století (obr. 45:2).

Kostel sv. Alžběty. Středověk, novověk. Město. Církevní architektura. Záchranný výzkum.

V průběhu let 2002–2003 byl prováděn archeologický výzkum v rámci sanace kostela sv. Alžběty (obr. 45:3), kde bylo prováděno odvodnění obvodového zdiva a uvnitř kostela snížení úrovně podlahy o 0,5 m. Při hloubení více než 2 m hlubokého výkopu u vnější zdi presbytáře byl z navážek získán reprezentativní soubor kamnových kachlů z průběhu 16. století. Ze zásypů vnitřního prostoru lodi se podařilo získat výběr středověké a novověké keramiky, byly zde dokumentovány i půdorysy několika novověkých hrobů. Za mimořádný nález lze považovat čtvercový barokní náhrobek hostinského Matyáše Hájka, který vlastnil hostinec „U zlatého kříže“, dodnes existující naproti kostela. Z vnějšího i vnitřního prostoru kostela

Obr. 54. Znojmo – kostel sv. Alžběty. Půdorys presbytáře se zbytky pozdně renesanční dlažby, starších zdí a plánované sondy pro rok 2004.

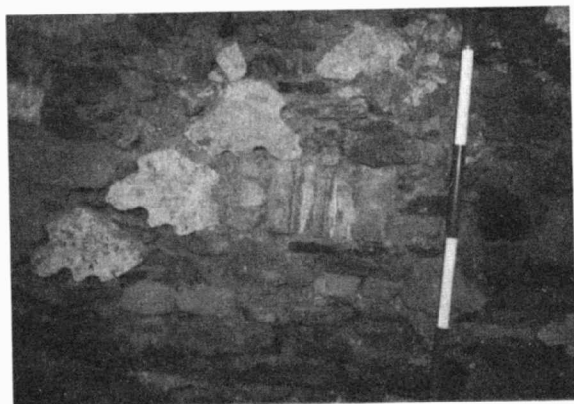
Znojmo – Elisabethkirche. Grundriss des Presbyteriums mit Resten des Spätrenaissance – Pflasters, älterer Mauern und geplante Sondagen im Jahr 2004.

pak byl získán větší soubor zlomků dalších vrcholně středověkých až barokních náhrobků, ale i velký soubor starších, většinou gotických kamenických prvků. Podle kompletního vrchlíků okenní kružby pak byly vyrobeny věrné repliky pro zbylá okna v presbytáři kostela. Tam se také podařilo lokalizovat zbytky starších středověkých zdí a především úroveň renesanční cihlové dlažby z obdélných a čtvercových tvarovek a cihlami obezděnou hrobku s vročením 1620 (obr. 46 – půdorys presbytáře). Výzkum bude uzavřen v roce 2004.

Kostel sv. Mikuláše. Středověk, novověk. Město. Církevní architektura. Záchranný výzkum.

Výzkum (obr. 47. – zdivo krypty) byl prováděn v letech 2002–2004 v úzké součinnosti se studenty katedry antropologie Přírodovědecké fakulty Masarykovy univerzity pod vede-

ním P. Cimburkové, která kosterní pozůstatky zpracovala pro svoji diplomovou práci. Archeologický výzkum se soustředil především na dvě skutečnosti. Především na stavební vývoj krypty a podrobnou kresebnou dokumentaci jak půdorysu, tak zejména starších stavebních článků, které byly použity jako stavební materiál ve východní čtvrtině zdiva krypty (obr. 47). Součástí terénního výzkumu bylo zaměření prostoru krypty i kompletní začištění podlahy obou jejích komor. Můžeme konstatovat, že zde nebyly nalezeny žádné hrobové jámy ani jiné starší archeologické objekty. Byl pouze registrován a dokumentován systém drobných plytkých kúlových jamek podél delších stěn obou komor, jež nepochybně souvisí se stavbou krypty a do kterých byly kotveny sloupy lešení ramenátů pro vyklenutí klenby. Dále se podařilo na několika místech zachytit přibližně kruhové jámy vytesané do skalního podloží, které byly vyplněny recentní suti. Tyto objekty mohly vzniknout pouze při výstavbě krypty nebo později při druhotném otevírání prostoru objektu a pokusech o vykrádání. Za nejstarší část zdiva lze považovat litý základ levé strany vítězného oblouku,

Obr. 55. Znojmo – kostel sv. Mikuláše. Detail zdiva krypty s použitými gotickými stavebními prvky.
Znojmo – Nikolaikirche. Detail des Mauerwerks der Krypta mit sekundär verwendeten Spolien.

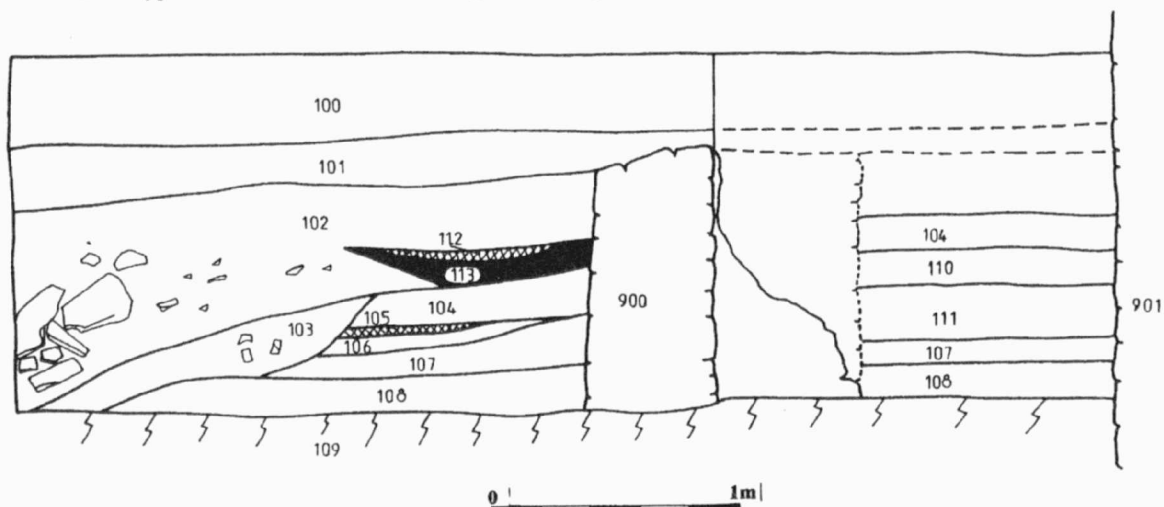
na kterém jsou patrné původní vrstvy, které zde existovaly před výstavbou krypty. Podle nálezů německých feniků z druhé světové války (pod funkčním vstupem z lodi), můžeme datovat poslední ověřené otevření tohoto prostoru. O mladších zásazích nebyly archeologicky získány žádné informace. Dosavadní poznatky dovolují soudit, že současná krypta je barokní novostavbou. Gotické stavební články, které jsou zazděny ve zdivu východní části obou komor, nebyly zatím odborně vyhodnoceny – nebyly zahrnuty ani do nedávného podrobného vyhodnocení stavebního vývoje chrámu (Kroupa 1996); mohou např. pocházet z někdejší kaple při severní boční lodi kostela, přestavěné barokně r. 1679, případně z některé z hřbitovních kaplí (Kroupa 1996, 96, 99). Zatím se nepotvrdila existence starších vývojových fází kostela, které byly v tomto prostoru lokalizovány J. Kovárníkem a V. Haškem. Tuto skutečnost však může ověřit případný záchranný archeologický výzkum. Laboratorní část archeologického výzkumu se v současné době soustřeďuje doba na laboratorní ošetření drobných svátůstek z organických i anorganických materiálů, na prozkoumání spinadel bot a jiných součástí oděvů, které byly nalezeny při rozebírání deponie kostí nalezeny a tvoří jedinečný soubor tohoto typu ze Znojma.

Literatura

J. Kroupa, P- 1996: Farní kostel svatého Mikuláše ve Znojmě, Průzkumy památek 2, 73-100)

Václavské náměstí 3. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Na několika místech v prostoru dvora a mázhauzu byla zjištěna důležitá stratifikace pravěkých a středověkých vrstev (obr. 45:5). Ve dvoře se podařilo prozkoumat a ověřovat 1,5 m mocnou sekvenci (obr. 48. – profil), která začínala pravěkou vrstvou ze starší doby bronzové. Na ní nasedalo několik horizontů z keramikou pozdněhradištní tradice (2. pol. 12. století), průběhu 14.-15. století a novověku. V mázhauzu pak byl realizován výkop pro kanalizaci, v jehož profilu i půdorysu se podařilo zdokumentovat středověké souvrství a několik kúlo-

Obr. 56. Znojmo – Václavské náměstí 3. Profil stratigrafické sekvence od starší doby bronzové po vrcholný středověk.
Znojmo – Václavské Platz 3. Profil der Schichtenabfolge seit der älteren Bronzezeit bis zum Spätmittelalter.

vých jam původního dřevěného domu z průběhu 13.-14. století.

Ul. Obroková 19. Středověk, novověk. Město. Záchraný výzkum.

Při výstavbě dělicí zdi v prostoru dvorního traktu se podařilo zdokumentovat a ovozorkovat zbytky novověké a středověké stratigrafické sekvence s ojedinělými nálezy (obr. 45:6).

Ul. Obroková 10. Vrcholný středověk – poč. 13. století. Město. Záchraný výzkum.

V rámci závěrečné etapy rekonstrukce městského úřadu byla v prostorách budoucích veřejných toalet (obr. 45:7) prozkoumána do skály vytesaná kruhová zásobní jáma o průměru 2,4 a hloubce 1 m. Mimo ojedinělé zlomky pravěké keramiky z průběhu doby bronzové byla na dně jámy objevena koncentrace keramiky z níž se podařilo rekonstruovat několik celých tvarů a řadu dalších fragmentů. Mezi tvary jsou zastoupeny hrnce pozdněhradištní tradice s vícenásobnou vlnicí a grafitem v keramické hmotě; přítomná je však i nová kolonizační ostře pálená keramika bez grafitu s příměsí slídy. Za pozornost stojí i kostěné obložení rukojeti velkého nože či sekáče s vhloubenou výzdobou. Celý soubor lze datovat do počátku 13. století.

Klášter Louka. Středověk, novověk. Záchraný výzkum.

Záchraný archeologický výzkum byl realizován na počátku roku 2003 po demolici barokní ohradní zdi kláštera (ve spolupráci s Jihomoravským muzeem ve Znojmě, přírodovědné oddělení – Mgr. Šmerda). Výzkum se soustředil na dohled a dokumentaci přítomnosti starších kamenných prvků v destruktivním zdivu. Podařilo se vyjmout několik desítek článků a jejich zlomků, z nichž podstatná část byla převezena do JMM ve Znojmě, zlomky pak byly změřeny, popsány a byla determinována použitá surovina. Převážná část souboru zahrnuje články od gotiky po rané baroko, k zajímavým kusům patří nepochybně část románského portálu či masivní pravěká zrnotěrka.

Zdeněk Čžmář, ÚAPP Brno

Resumé

Horní Česká Straže 15. Mittelalter, Neuzeit. Die Stadt. Rettungsgrabung.

Dolní Česká Straže 12. Mittelalter. Die Stadt. Rettungsgrabung.

Elisabethkirche. Mittelalter. Neuzeit. Kirchliche Architektur. Rettungsgrabung.

Nikolikirche. Mittelalter. Neuzeit. Kirchliche Architektur. Rettungsgrabung.

Václavské Platz. Mittelalter, Neuzeit. Die Stadt. Rettungsgrabung.

Obroková Straže 19. Mittelalter, Neuzeit. Die Stadt. Rettungsgrabung.

Obroková Straže 10. Spätmittelalter - Anfang des 13. Jahrhunderts. Stadt. Rettungsgrabung.

Kloster Louka. Mittelalter, Neuzeit. Rettungsgrabung.

ŽELEŠICE (okr. Brno-venkov)

„Sádky“. Středověk – novověk. Hřbitov. Záchraný výzkum.

Na základě smlouvy o dílo mezi objednatelem MEVA, a.s., a zhotovitelem, jímž byl Ústav archeologické památkové péče v Brně, proběhl v měsících únor – březen 2003 záchraný archeologický výzkum na stavbě „Skladový areál, a.s., Meva“ k. ú. Želešice. Lokalita se nachází na ZM ČSSR 1:10 000 list 24-34-14, 471 mm od Z s.č., 288 mm od J s.č. Výzkum se zaměřil na dokumentaci archeologických situací, které byly zjištěny během zemních prací při budování základů stavby. Lokalita leží V od obce Želešice v polní trati Sádky v nadm. v. 228-230 m J od silnice ve směru Želešice – Modřice. Místo výzkumu se nacházelo na rozmezí katastrů obce Želešice a městečka Modřice.

Záchraný výzkum potvrdil existenci řadově uspořádaného kostrového hřbitova, pravděpodobně ze středověkého-novověkého období. Již před zahájením vlastní stavby byly náhodně nacházeny v prostoru záchraného výzkumu v trati Sádky nehluboko pod povrchem ojedinělé lidské pohřby bez přídavných milodarů. V průběhu záchraného výzkumu byly zjištěny také hroby hromadné, po dvou a více jedincích v jednotně orientovaných jamách – všichni leželi hlavou k SZ.

Celkem bylo na ploše stavby zachyceno 6 hrobů se 7 pohřbenými lidskými ostatky. Teoreticky by se mohlo jednat o vojenský hřbitov související s obléháním Brna Švédý r. 1645. Podle písemných údajů se v Modřicích v období od 13.5. do 31.5. 1645 nacházel hlavní stan švédských vojsk vedených generálem Lennartem Torstensonem. Těž je možné, že šlo o hřbitov nekatolíků z 15.-16. stol. (Bretholz 1895; Balcárek 1993).

Petr Kos, ÚAPP Brno

Literatura

Balcárek, J. 1993: Brno versus Olomouc. Pod Špilberkem proti Švédům. Brno.

Bretholz, B. 1895: Der Verteidigungs-Kampf der Stadt Brünn gegen die Schweden 1645. Brünn.

Resumé

Želešice (Bez. Brno-venkov), „Sádky“. Gräberfeld. Mittelalter – Neuzeit (15.-16. Jh.?). Rettungsgrabung.

ŽELEŠICE (okr. Brno-venkov)

„Dlouhé díly“. Středověk. Ojedinělé nálezy. Povrchový průzkum.

V archeologické kolekci Jiřího Racla (viz. paleolit a neolit) se nachází i několik metalických artefaktů získaných povrchovým sběrem v místech zaniklé komunikace. Jedná se o želez-